

V alchymii byl užíván spíše jako znamení než jako symbol. Pes požíraný vlkem znázorňuje čištění zlata pomocí antimonu.“

Helena Bretfeldová

Henryk Pisarek: Filozofia Svetozara Markovicia (1846—1875). Z historie marxizmu v Serbii. Wrocław 1981. 208 stran.

Práce je věnována výkladu filozofických názorů myslitele, který po studiích v Bělehradě a Petrohradě a během svého pobytu ve Švýcarsku se stal kolem roku 1870 „prvním srbským marxistou“ a jedním ze zakladatelů revolučního hnutí u jižních Slovanů. Jeho světový názor se „utvářel a rozvíjel pod vlivem srbské tradice i aktuálního stavu kultury a filozofického myšlení, pod vlivem světového názoru ruských revolučních demokratů a narodníků let šedesátých a sedmdesátých, materialistické filozofie a ateismu francouzského osvícenectví, filozofie a ateismu tzv. vulgárních materialistů, pozitivistické filozofie, marxismu, filozofických a ateistických teorií různých odrůd socialismu a pod vlivem filozofických obsahů a metodologických direktiv přírodních a společenských věd“ (s. 19). Autor rekonstruuje jeho světový názor systematicky: vykládá jeho pojetí předmětu filozofie, určuje charakter jeho materialismu (obsahujícího i prvky dialektiky), rozebírá jeho pojetí vědomí a teorie poznání a konečně informuje o jeho kritice náboženství a ateismu. Autor ukazuje, že Markovičovo myšlení vycházelo ze široké celoevropské základny pokrokových a revolučních snah, že však zároveň odpovídalo světové názorovým a ideovým potřebám srbské, resp. i jihoslovanské společnosti. Přes své některé slabosti a nedůslednosti „Markovičem propagovaný vědecký socialismus, marxismus, věda a filozofie, úzce spjaté se společenskou, politickou a intelektuální skutečností tehdejšího Srbska, jeho ontologické, gnozeologické i ateistické koncepce nejen aktivně působily na vědomí širokých mas národa, nýbrž našly i bezprostřední teoretické pokračovatele“ (s. 192—193), viz např. Vaso Pelagić, Boguslav Sulek a Mita Cenić. Hodnota Pisarkovy práce je jak v pečlivé a plastické rekonstrukci Markovičova díla, tak ve schopnosti jejího autora postihnout širokou škálu různotvárných vlivů, z nichž ve druhé polovině minulého století mohl vykristalizovat i mimo hlavní proud pokrokového evropského myšlení postoj marxisty.

Jiří Cehl